

ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΣΤΗ ΜΑΥΡΗ ΘΑΛΑΣΣΑ
ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ Χαλκοῦ ὡς τὶς ἀρχὲς τοῦ 20οῦ αἰῶνα

Μαριάννα Κορομηλᾶ

Συμμετέχουν μὲ ἄρθρα

Ἄλεξάντερ Ἄλεξίτζε ~ Ὀτάρ Λορντκιπανίτζε
Ἄννα Μπαλλιὰν ~ Λουΐζα Πολυχρονίδου-Λουκοπούλου
Πέτρος Ν. Πρωτονοτάριος

ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ «ΠΑΝΟΡΑΜΑ»

ΑΘΗΝΑ 2001

Περιεχόμενα

ΕΙΣΑΓΩΓΗ Ἐκδοσις ἀπὸ τὴν πρώτη στὴ δεύτερη ἔκδοσις, ἄνοιξη 1991-φθινόπωρο 2001	10
ΠΡΟΛΟΓΟΣ Ἡ κόψη τῶν μυκηναϊκῶν σπαθιῶν καὶ ἡ ἐπιμονὴ τῶν καθαγιασμένων τοπωνυμίων	15
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ Ὁ Ἄξενος Πόντος	17-51
Ὁ Ἄξενος Πόντος τῶν Ἄθλων 28 ~ Μύθοι, τοπογραφία καὶ ἀρχαιολογικὴ τεκμηρίωση 34 ~ Βόρεια τῆς Καλιάρκας 49	
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ Ἡ Προποντίδα ἢ Θάλασσα τοῦ Μαρμαρᾶ	53-74
Βυζάντιον-Κωνσταντινούπολις: τοπογραφία τοῦ εὐρύτερου χώρου	66
Ἡ διφυῆς καὶ δισπύστατη Κωνσταντίνου πόλις 73	
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ Ὁ πολυώνυμος θρακικὸς Βόσπορος	75-81
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ Ὁ Εὐξείνιος Πόντος	83-314
Ὁ ποταμὸς Δούναβης: τὸ ὄροσημο	93
Ὁ ἱερὸς Ἴστρος καὶ ἡ μακρινὴ Ἴστρια 102	
Ἀπὸ τὸν Ἴστρο-Δούναβη μέχρι τὸν Βόσπορο	109
Ταξιδεύοντας στὸν εὐξεινοποντιακὸ ὄριζοντα τῶν θρακικῶν παραλίων 112 ~ Καταπονημένες πολιτεῖες, φθαρτὰ ὑλικά καὶ ἀντοχὲς τῆς μνήμης: Ἀπολλωνία-Σωζόπολις καὶ Μεσημβρία 124 ~ Ἀγχιάλη, Ἀγχιάλος καὶ Ἀγελώ: ἡ πυρπολημένη πολιτεία 146 ~ Ἡ διείσδυση στὸ ἐσωτερικὸ τῆς Θράκης καὶ ἡ ἀπαρχὴ τοῦ ἐξελληνισμοῦ τῶν ἀρχαίων Θρακῶν 148 ~ Ὁ Ἀλέξανδρος στὸν Δούναβη, ἄνοιξη τοῦ 335 π.Χ. 151 ~ Ἡ ἰωνικὴ Τόμις, βυζαντινὴ Κωνσταντία καὶ Κωνσταντι- νιανὰ (σύγχρονη Κωνσταντία) 157 ~ Ἡ πρωτοβυζαντινὴ Διοίκησις Θράκης 163 ~ Τὸ βυζαντινὸ σύνορο καὶ ἡ ἄμυνα στὸν παρευξείνιο Δούναβη 164	
Οἱ σκοτεινοὶ αἰῶνες	166
Καὶ ἡ Μικρὰ Σκυθία; 172 ~ Οἱ Βυζαντινοὶ ἐπιστρέφουν στὸν Δούναβη 173	
Ἀπὸ τίς ἐκβολὲς τοῦ Δούναβη ὡς τὰ ριζοβούνια τοῦ Καυκάσου	176
Στὶς ἀνώνυμες καὶ πολυσύχναστες ἐρημιὲς τῆς σκυθικῆς στέπας 179 ~ Ὁλβία, ἡ τρισευτυχημέ- νη πόλις τοῦ Βορρᾶ 195 ~ Ἡ Χερσόνησος τῆς Κριμαίας 211 ~ Ὁ Κιμμέριος Βόσπορος, τὸ Παντικάπαιον καὶ ἡ βοσπορινὴ «πολυνησία»: τὰ στενὰ τοῦ Κέρτς 216 ~ Ἡ θάλασσα τοῦ Ἀ- ζόφ 224 ~ Ἡ βυζαντινὴ Χερσῶν 231	
Τὰ ὄρεινά τείχη τοῦ Νότου: ὁ Πόντος	243
Ἐκατὸ ποντιακὲς γενιὲς καὶ τρεῖς προσφυγικὲς 247 ~ Τραπεζούντα 253 ~ Ἅγιος Θεόδωρος Γαβρᾶς 263 ~ Ἡ Αὐτοκρατορία τῶν Μεγάλων Κομνηνῶν τῆς Τραπεζούντας: 1203/4-1461 264	
Ἡ ἀνατολικὴ πλευρὰ τοῦ Εὐξείνιου Πόντου: ὁ Καύκασος	284
OTAR LORDKIPANIDZE, Οἱ Ἕλληνες στὴν Κολχίδα (μετάφραση ἀπὸ τὰ ἀγγλικά Ἰωάννα Φωκᾶ)	288
Τὸ Βασίλειο τοῦ Πόντου ἢ Βασίλειο τῶν Μιθριδατῶν 296 ~ Οἱ Ρωμαῖοι στὴν Κολχίδα 297 ~ Ἡ Ὁρθόδοξη καὶ φίλη Γεωργία 299	
ALEXANDER ALEXIDZE, Μάρθα-Μαρία: μιὰ ἐξέχουσα φυσιογνωμία στὴν ἱστορία τοῦ βυζαντινοῦ καὶ γεωργιανοῦ πολιτισμοῦ (μετάφραση ἀπὸ τὰ γαλλικά Ἰωάννα Πετροπούλου)	306

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ Ἡ Μαύρη Θάλασσα (1453-1829)	315-370
Ἡ Κωνσταντινούπολη 319 ~ Ἡ Βλαχία καὶ Μολδαβία 330 ~ «Τὸ Βυζάντιο μετὰ τὸ Βυζάντιο» 331 ~ Ἀπὸ τὴν Ἡγεμονία τῆς Μολδαβίας ἕως τὶς Ποντικὲς ἸΑλπεις 335	
ANNA MΠAΛΛIAN, Ἀργυρούπολη-Gümüşhane	339
Ἡ ξενιτιά 350 ~ Σὰν τὰ διαβατάρικα πουλιὰ 359 ~ Ἡ Ἑλλάδα τοῦ Ἰώσηπου καὶ ἡ «πατρίδα» τῆς Σμαράγδας 365 ~ Superbia Graecorum καὶ ἡ Ἑλληνικὴ Ἰδέα, ρωσικὴ ἐπέκταση καὶ τὸ «εὐξείνοποντιακὸ» ὄνειρο τῆς Τσαρίνας 367	
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΚΤΟ Τὸ Χρυσόμαλλο Δέρασ	371-418
Ἀνατολικὸ Ζήτημα καὶ «Τανζιμάτ» (1839-1878), πληθυσμιακὲς ἀλλοιώσεις καὶ δημογραφικὲς ἀνακατατάξεις 382 ~ Ἡ ἀνέλιξη τοῦ μαυροθαλασσίτικου Ἑλληνισμοῦ 386 ~ Κοινοτικὴ καὶ συντεχνιακὴ ὀργάνωση 387	
ΛΟΥΪΖΑ ΠΟΛΥΧΡΟΝΙΔΟΥ-ΛΟΥΚΟΠΟΥΛΟΥ, Ἀρχαιότητες καὶ ἀρχαιολογία στὰ θρακικὰ παράλια τῆς Προποντίδας	396
Ἡ παιδεία τῆς Ρωμιόσυνης ὑπὸ τὴ σκέπη, τὴν καθοδήγηση καὶ τὴν ἐποπτεία τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου 399 ~ Τὸ ἀπαύγασμα τοῦ εὐξείνοποντιακοῦ κόσμου 407 ~ Τὸ ρωσικὸ Κυβερνεῖο τοῦ Κάρς (1878-1918) καὶ οἱ 75.000 Πόντιοι Καρσλῆδες 410 ~ Ὁ ἸΑξενος Πόντος 412	
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ι	
ΠΕΤΡΟΣ Ν. ΠΡΩΤΟΝΟΤΑΡΙΟΣ, Ἡ Νομισματοκοπία τῆς Αὐτοκρατορίας τῆς Τραπεζοῦντος .	420
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙ	
Ἡ παραδουνάβια Βραΐλα	427
ΠΡΟΛΟΓΙΚΑ ΤΗΣ ΠΡΩΤΗΣ ΕΚΔΟΣΗΣ	436
ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ	438
ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΧΑΡΤΩΝ	440
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ ΚΑΙ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ	441
ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ	465

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

Ο πολυώνυμος θρακικός Βόσπορος

Όταν κάποτε καταποντίστηκε η γη που ένωνε την Ασία με την Ευρώπη και δημιουργήθηκε η λεκάνη της Μαύρης Θάλασσας, τα νερά των ποταμών χύθηκαν με ακάθεκτη ορμή προς τον νότο. Διέρρηξαν τους βραχώδεις λόφους που εμπόδιζαν τη βίαιη κάθοδό τους και «μετά φρικτού σεισμού και εξαισίου πατάγους» σκίστηκε το έδαφος κι άφησε τα νερά να περάσουν, για να ενωθούν με τα νερά της Προποντίδας.

Ο πόρος που χώρισε τις πληγωμένες ηπείρους αλλού στενεύει κι αλλού φαρδαίνει, μα δεν ξεπερνά τα 2,5 μίλια σε φάρδος σε κανένα του σημείο. Άλλωστε και το όνομα που του έδωσαν οι αρχαίοι Έλληνες φανερώνει πως ο πορθμός είναι τόσο στενός, ώστε ακόμα και βόδια μπορούν να τον διαβούν. Βόσπορος λοιπόν ήταν το επίσημο όνομά του. Όμως τα στοιχεία που τον χαρακτηρίζουν και η λειτουργία που επιτελεί πάνω στον δρόμο για τη Μαύρη Θάλασσα του προσέδωσαν πολλά άλλα ονόματα, επίθετα και χαρακτηρισμούς.

«Αυχένα» τον αποκάλεσε ο Ηρόδοτος και «Πύλη του Πόντου» ο Αριστοτέλης. «Στενωπόν Σκολιού Πόρου» τον χαρακτηρίζει ο Απολλώνιος ο Ρόδιος, «Στόμιον του Πόντου» ο Πτολεμαίος, «Στόμιον Βυζαντινόν» τον ονομάζει ο Στράβων και «Θρακήσιον Στενόν» ο Αρριανός.

Οι Βυζαντινοί συχνά τον ανέφεραν μόνο με τον προσδιορισμό «Στενόν», «Ρεύμα» ή «Κατάστενον». «Brachium» τον είπαν και οι Σταυροφόροι της Α΄ Σταυροφορίας, όταν τον Αύγουστο του 1096 ο αυτοκράτορας της Κωνσταντινουπόλεως Αλέξιος Κομνηνός βιάστηκε να «μεταφέρει πέρα από το Στενό» τους Λογγοβάρδους, τους Γερμανούς και τους Φράγκους που «κατέστρεφαν κι έκαιγαν τα παλάτια της πόλης κι άρπαζαν το μολύβι που

σκέπαζε τις εκκλησιές», όπως γράφει ο ανώνυμος Γάλλος χρονογράφος στο *Gesta Francorum*.

Μετά την Άλωση οι περισσότεροι ναυτικοί τον έλεγαν το «Μπογάζι», που σημαίνει στα τουρκικά λαιμός, πορθμός, ορεινή στενωπός και στόμα ποταμού. Η ονομασία προστέθηκε στο ελληνικό λεξιλόγιο, κι έτσι ο περιώνυμος και πολυώνυμος θρακικός Βόσπορος στις νεότερες ελληνικές πηγές συναντιέται με όλους αυτούς τους προσδιορισμούς. Συνήθως όμως τον βρίσκουμε ως Στενό, Ρεύμα και Μπογάζι.

Κρατήσαμε για το τέλος τον πιο περιγραφικό από τους χαρακτηρισμούς του Βοσπόρου, αυτόν που προσδιορίζει με τον πιο άμεσο τρόπο τη λειτουργία του Στενού σε σχέση με τον κόσμο της Μαύρης Θάλασσας. «Κλείδα του Πόντου» τον αποκάλεσε ο Ευριπίδης, τον 5ο π.Χ. αιώνα. Αυτή είναι η ουσία της στρατηγικής, εμπορικής, πολιτικής και πολιτισμικής σημασίας του Βοσπόρου. Και αυτή η «Κλείδα του Πόντου», που ελέγχει το πέρασμα από την Ευρώπη στην Ασία κι από τη Μεσόγειο στη Μαύρη Θάλασσα, είναι ένα από τα πιο θαυμάσια όσο και ύπουλα θαλασσινά περάσματα στον κόσμο!

Ρούμελι Χισάρ (καστρο της Ρούμελης). Χαρακτικό του 1838

Στην ευρωπαϊκή (θρακική) ακτή του Βοσπόρου, στο στενότερο σημείο του Στενού, ο σουλτάνος Μεχμέτ Β' ο Πορθητής έκτισε τη «λαιμητόμο του Μπογάζι». Όταν τελείωσε το έργο, στις 31 Αυγούστου του 1452, η Κωνσταντινούπολη αποκόπηκε εντελώς από τη Μαύρη Θάλασσα. Η πολιορκία άρχισε επτά μήνες αργότερα.

Για όσους δεν έτυχε να διαβούν τον Βόσπορο, πρέπει να δώσουμε όχι μόνο τα στοιχεία του, αλλά και την εντύπωση που έχει κανείς διαπλέοντάς τον ακόμα και σήμερα, που έρχεται η τουρκική πλοηγίδα και παραλαμβάνει το καράβι, για να το περάσει ανάμεσα στα «στοιχεία» και να το οδηγήσει από το νότιο στόμιο στο βορινό, από τη φιλική αγκαλιά της Προποντίδας / Θάλασσας του Μαρμαρά στη σκοτεινή απεραντοσύνη του Εύξεινου Πόντου.

Ο Βόσπορος λοιπόν είναι ένα θαλασσινό φίδι μήκους 31 περίπου χιλιομέτρων. Απλώνεται ανάμεσα σε κατάφυτες ακτές, δασωμένους χαμηλούς λόφους, ανθισμένα ακρωτήρια, βαθείς κόλπους και μικρούς όρμους. Μέσα σ' αυτή την παράλια ομορφιά το φίδι ελίσσεται ακολουθώντας το ανάγλυφο του εδάφους. Στενεύει και φαρδαίνει, στρίβει δυτικά κι ύστερα βόρεια, νοτιοδυτικά και ανατολικά, ύστερα πάλι βορειοδυτικά, άλλοτε προχωρώντας μέσα στη θρακική ή στη μικρασιατική γη, άλλοτε αφήνοντάς τις να εισχωρήσουν αυτές στον φαρμακερό του κόρφο. Στα 31 αυτά χιλιόμετρα επτά φορές αναδιπλώνεται κι αλλάζει κατεύθυνση το Κατάστενον.

Το ορμητικό ρεύμα που κατεβαίνει προς την Προποντίδα, σαρώνοντας την επιφάνεια του πορθμού, οφείλεται στα μεγάλα ρωσικά και βαλκανικά ποτάμια που εκβάλλουν στη Μαύρη Θάλασσα –τεράστιες ποσότητες υδάτων διοχετεύονται προς τη Μεσόγειο– και στους συχνούς βόρειους-βορειοανατολικούς ανέμους που, καθώς μπουκάρουν σε τούτον τον θαλάσσιο διάδρομο, δεν έχουν διαφυγή. Χτυπούν στα βράχια των βορινών ακτών, πέφτουν στις λοφοσειρές του Κάτω Βοσπόρου, ανακυκλώνονται, λυσομανούν και σπρώχνουν με βία τα νερά προς το νότιο στόμιο. Έτσι, η ταχύτητα με την οποία τρέχει το νερό στην επιφάνεια είναι τρία με πέντε χιλιόμετρα την ώρα.

Τρέχουν και κατεβαίνουν τα νερά της επιφάνειας από τον Εύξεινο στην Προποντίδα, τρέχουν όμως αντίστροφα και τα υπόγεια ρεύματα που ανεβαίνουν από την Προποντίδα προς τον Εύξεινο, σ' ένα βάθος σαράντα περίπου μέτρων. Αυτό το ύπουλο υπόγειο ρεύμα οι Τούρκοι πλοηγοί και οι ψαράδες το ονομάζουν «κανάλ». Είναι τόσο ισχυρό που μπορεί, αν συναντήσει δίχτυα στο διάβα του, να ξεσύρει ολόκληρο το καΐκι και να το κάνει να

πηγαίνει βόρεια, κόντρα στα επιφανειακά ρεύματα που κατεβαίνουν με αντίθετη κατεύθυνση.

Τρέχει λοιπόν με ορμή μεγάλη το «κανάλ», μα στο βόρειο στόμιο του Στενού συναντά το «κατώφλι» του Βοσπόρου, μια προεξοχή στον βυθό της θάλασσας, η οποία ανακόπτει τη ροή του. Εδώ το «κανάλ» αναμειγνύεται με τα επιφανειακά ρεύμα-τα και στρέφεται ξανά προς νότο.

Αν όμως η βασική κατεύθυνση των δύο ισχυρών ρευμάτων είναι ένας γνωστός κι αρκετά σταθερός παράγοντας μέσα στην αέναη αστάθειά του, ένας από τους σημαντικότερους ασταθείς παράγοντες –ίσως η χειρότερη από τις παγίδες του Στενού– είναι η αυξομείωση της ταχύτητας των υδάτων, που μέσα σε ελάχιστη ώρα μπορεί να ανέβει από το κατώτατο στο ανώτατο όριο και πολύ σύντομα να ξαναπέσει σ' έναν μέσο ρυθμό. Συχνά μάλιστα, έτσι όπως ελίσσεται ο Βόσπορος, τα νερά φτάνουν με μεγάλη ορμή στις ακτές, χτυπούν και ξαναγυρνούν πίσω-μπρός τον ίδιο πάλι δρόμο.

Έτσι, διαπλέοντας κανείς το Κατάστενον βλέπει έντρομος το ρεύμα στο κέντρο να κυλάει ορμητικά προς τα κάτω, ενώ παράλληλα πλαϊνά ρεύματα τρέχουν προς τα πάνω. Κι αν πιάσει κανένας γερός άνεμος, καμιά από τις ξαφνικές τρέλες του καιρού, μια θύελλα ή μια τοπική μπουκαδούρα που κατεβαίνει σαν ριπή από τα ημιορεινά παράλια, τότε το θαλασσινό φίδι γίνεται ρουφήχτρα, Χάρυβδη «που την ημέρα τρεις φορές ξερνά και τρεις ξαναρουφάει». Τα ρεύματα στρίβουν και ξαναστρίβουν σαν παλαβά. Τίποτα πια δεν μπορεί να σε σώσει.

Η ταχύτητα των υδάτων και οι ξαφνικές αυξομειώσεις της, οι αντίθετες πορείες των ρευμάτων και η τοπική κυκλική κίνησή τους, τα εφτά τσακίσματα του πορθμού, που δεν σου επιτρέπουν να δεις και να υπολογίσεις την πορεία σου, οι βόρειοι-βορειοανατολικοί άνεμοι που κατεβαίνουν από τη Θράκη, η υγρασία και οι συχνές ομίχλες που αχνίζουν και θολώνουν την ατμόσφαιρα, οι ανεμοστρόβιλοι και οι καταιγίδες που ταράζουν τα ανήσυχα νερά, τα κοπάδια των ψαριών που μαυρίζουν τόπους-τόπους τη θάλασσα, αυτά είναι τα «στοιχεία» του

Στενού, που βαστάει ένα και μόνο κλειδί. Με αυτό κλειδώνει και ξεκλειδώνει δυο κόσμους και δυο θάλασσες.

«Ο διάπλους του Βοσπόρου εθεωρείτο κατά την αρχαιότητα δυσχερής και επικίνδυνος· και σήμερον έτι η από του Ευξείνου είσοδος, κατά τον χειμώνα ιδίως, δεν είναι ακίνδυνος ένεκα της στενότητος του στομίου, των αιφνιδίως μεταβαλλομένων ανέμων και ρευμάτων και της συχνάκις επικρατούσης πυκνής ομίχλης. Τα ιστιοφόρα μάλιστα κατά τας σκοτεινάς και θυελλώδεις νύκτας, αν και υπάρχωσι κατά την είσοδον οι φάροι του Ρούμελη και Ανατόλ-φενέρ, αποτυγχάνοντα της εν τω στομίω εισόδου εκσφενδονίζονται υπό των κυμάτων και ρευμάτων επί των παρακειμένων βράχων.»

Απόστολος Βασακόπουλος,

Τοπογραφία Κωνσταντινουπόλεως, Κωνσταντινούπολις 1891

Οι τερπνές παραλίες του Βοσπόρου διατηρούν την ομορφιά και την πλούσια βλάστησή τους σ' ένα μήκος εικοσιπέντε περίπου χιλιομέτρων. Λίγο μετά τα χαλκωρυχεία του Χρυσορρόα ποταμού, στο σημερινό Ρούμελι Καβάκ, το τοπίο αλλάζει εντυπωσιακά.

Γυμνά κι απόκρημνα βράχια φαγωμένα από τα «παφλάζοντα κύματα». Έρημες κι άξενες οι «πετρώες» ακτές, κατοικημένες από κοράκια και ψαροπούλια. Το «μνήμα του Έλληνα», στην ασιατική ακτή, κι άλλα πολλά μνήματα και μνήμες άφησαν εδώ οι ποντοπόροι που διάβηκαν πρώτοι τον πορθμό. Οι «χαμένες ψυχές» του στενού τριγυρνούν ακόμα στο βόρειο στόμιό του.

Εδώ, στη θρακική ακτή, στη μυθική Γυπόπολη, ζούσε ο γέροντας βασιλιάς Φινέας. Με τις προφητικές του ικανότητες συμβούλεψε τους Αργοναύτες πώς να περάσουν το τελευταίο εμπόδιο για να βγούνε στον Πόντο. Οι Κυανές ή Συμπληγάδες, οι δυο φοβεροί σκόπελοι που δεν ήταν στερεωμένοι στον βυθό της θάλασσας, πήγαιναν κι έρχονταν, συμπλέκονταν με μεγάλη ταχύτητα και το νερό γύρω τους έβραζε.

«Κανείς μέχρι τώρα δεν κατάφερε να περάσει ανάμεσά τους. Όταν φτάσετε εκεί αφήστε ένα περιστέρι να πετάξει. Αν βρει το δρόμο του και προλάβει να βγει στον Πόντο, ακολουθήστε την

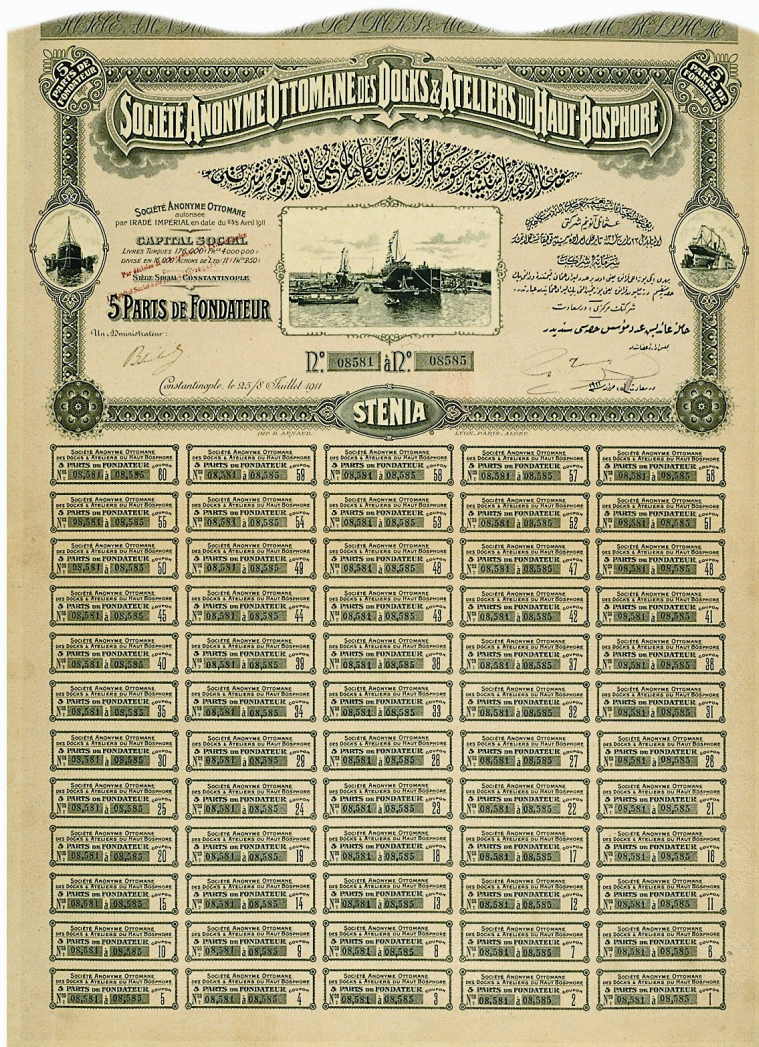

πορεία του. Η σωτηρία σας θα εξαρτάται από τη δύναμη των χεριών σας και την ταχύτητα των κουπιών σας...» Αυτά είπε ο Φινέας.

Οι Αργοναύτες, με τη βοήθεια της Αθηνάς, πέρασαν ανάμεσα από τις Συμπληγάδες, κι αυτές ρίζωσαν εκεί, όπως τις κράτησε ανοιχτές η θεά για να διαβεί η Αργώ. Δεν ξανάσμιξαν ποτέ, γιατί ήταν απόφαση των θεών να μείνουν ανοιχτές, αν κάποτε τις νικούσε κάποιος άνθρωπος διαπλέοντάς τις.

**«Μαύρη Θάλασσα κλειστή, μακρινές μου πεδιάδες
πίσω από τις Συμπληγάδες...»
Διονύσης Σαββόπουλος, «Μαύρη Θάλασσα»**

Ένας καινούριος κόσμος άνοιγε τώρα για τους Έλληνες. Θα τον εξερευνήσουνε βήμα-βήμα. Θα τον αποικίσουνε μέχρι τα ακρότατά του όρια. Και θα ζήσουν εκεί, στα παράλια και στα ενδότερα, μέχρι τις πρώτες δεκαετίες του περασμένου αιώνα.

**Κωνσταντινούπολις, Ιούλιος του 1911
 «Société Anonyme Ottomane des Docks et Ateliers du Haut-Bosphore.
 Constantinople le 25 Juillet 1911. Stenia»**

Πέντε μετοχές της «Ανώνυμης Οθωμανικής Εταιρείας», που διαχειριζόταν τις λιμενικές εγκαταστάσεις, αποβάθρες και αποθήκες του Άνω Βοσπόρου. Τα «Στένια», παραφθορά της αρχαίας ονομασίας «Σωσθένιον», είναι το πιο ευρύχωρο και ασφαλές λιμάνι κατά μήκος της ευρωπαϊκής πλευράς του Βοσπόρου. Γι' αυτό ο κόλπος του Ιστινιέ (İstinye) είχε μετατραπεί σε πελώριο ναυπηγείο με δεξαμενόπλοια-επισκευαστήρια πλοίων. Η μεταφορά των λιμενικών εγκαταστάσεων και ο καθαρισμός του κόλπου ολοκληρώθηκαν το 1993-94.

Οι Αργοναύτες είχαν ιδρύσει εδώ ιερό στον Δία τον Σωσθένιο ή σε κάποιον αγαθό φτερωτό δαίμονα, που τους είχε βοηθήσει να νικήσουν τους επιθετικούς γηγενείς. Πάνω στο αρχαίο ιερό χτίστηκε τον 5ο ή 6ο αιώνα η περίφημη μονή του Αγίου Μιχαήλ εν τω Σωσθενίω. Ο Αρχάγγελος και Ταξιάρχης των φτερωτών ταγμάτων αντικατέστησε τη λατρεία της αρχαίας φτερωτής και αγαθοποιού δυνάμεως, και η

φήμη του θαυματουργού Μιχαήλ, μετά το προσκύνημα που έκανε εδώ ο αυτόκράτορας Αναστάσιος το 515, απλώθηκε σε όλη την Αυτοκρατορία.

Η Μονή ανοικοδομήθηκε τον 9ο αιώνα από τον αυτοκράτορα Βασίλειο Α΄ και αναφέρεται για τελευταία φορά στις βυζαντινές πηγές το 1337, σε σχέση με τον ιερομόναχο Ιγνάτιο Καλόθετο.

Ναός Παμμεγίστων Ταξιαρχών στο Σωσθένιον / Στένια / İstinye (Βόσπορος, ευρωπαϊκή πλευρά, Νοέμβριος 1999)

Το κουτί για τις προσφορές των πιστών. Η καλλιγραφική επιγραφή το χρονολογεί στο 1885: «ΥΠΕΡ ΤΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΗΡΙΩΝ / 1885». Η παιδεία, πάντα η παιδεία στο μυαλό της Ρωμιοσύνης.

Ο ναός και το μικρό εκκλησιαστικό συγκρότημα που τον περιβάλλει είναι πολύ πιθανό να κατέχουν ένα τμήμα της πανάρχαιας βυζαντινής Μονής. Εκκλησιαστικά, η ενορία Σωσθενίου / Ιστινιέ ανήκει στην Περιφέρεια Βοσπόρου της Αρχιεπισκοπής Κωνσταντινουπόλεως του Οικουμενικού Πατριαρχείου.